

СТВОРЕННЯ І ФУНКЦІОНУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ОРГАНІВ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ

Розсоха К. О.

*кандидат юридичних наук,
асистент кафедри судоустрою та прокурорської діяльності
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Події останніх років, йдеться, зокрема, про обрання після Революції гідності і підписання Угоди про асоціацію між Україною і ЄС європейського вектора розвитку, прискорили, точніше, поклали початок, процесу реформування багатьох сфер у нашій країні. Не стали винятком прокуратура, суди та інші структури, до повноважень яких віднесено боротьбу і запобігання корупції. Більш того, діяльність правоохоронних і судових органів у цьому пріоритетному напрямі набула надважливого значення. Із метою підвищення ефективності, а також беручи до уваги досвід розвинених держав, ще у 2015 році створено Національне антикорупційне бюро України і Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру, передбачено створення Вищого антикорупційного суду України. Зауважимо, що, якщо з функціями і сферою діяльності перших двох органів усе більш-менш зрозуміло, то навколо функціонування останнього точиться дискусія, із цього приводу виникає безліч питань. Наприклад, для багатьох до кінця так і не зрозуміло, що буде являти собою Антикорупційний суд? З огляду на це окреслена тема є досить актуальною.

Отже, спробуємо розібратися із функціями і повноваженнями вказаних органів. Передусім відзначимо, що певна правова база їх діяльності створена, тобто закладено фундамент. Як відомо, прийнято Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» 07.06.2018 р. Відповідно до приписів названого Закону Антикорупційний суд покликаний виконувати такі завдання, як: здійснення, по-перше, правосуддя відповідно до визначених законом процедур судочинства з метою захисту особи, суспільства й держави від корупційних і пов'язаних із ними злочинів, по-друге, судового контролю за досудовим розслідуванням цих злочинів, дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні (саме в останньому випадку має бути налагоджена комунікація і тісна співпраця суду з Національним антикорупційним бюро України і Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою). У контексті сказаного зауважимо, що діяльність останніх двох інституцій, звісно, відіграє ключову роль у

справі доведення до логічного завершення розслідувань щодо корупційних злочинів у вищих ешелонах влади, винесення Вищим антикорупційним судом України вироку так званим топ-корупціонерам. Пояснити це легко. Згідно з приписами законодавства досудове розслідування кримінальних проваджень у вказаній сфері здійснюють детективи НАБ України, а прокурори САП ГПУ забезпечують процесуальний нагляд. Так, заступник керівника підрозділу детективів О. Скомаров під час інтерактивної дискусії «Антикорупційна система: навіщо нам НАБУ, САП, АРМА та НАЗК» наголосив, що основним завданням Національного бюро є «боротьба з корупцією у вищих ешелонах влади і розслідування злочинів, вчинених топ-посадовцями»¹.

У свою чергу, прокурор як спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії корупції, яким є прокурор САП, наділений повноваженням щодо внесення подань про проведення службового розслідування задля встановлення причин і умов, що сприяли вчиненню корупційного чи пов'язаного з корупцією правопорушення (ч. 3 ст. 65 Закону України «Про запобігання корупції»). Наведене, крім того, впливає із функцій САП, якими є: здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням корупційних правопорушень, які вчинили високопосадовці й які становлять загрозу національній безпеці України (зауважимо, що йдеться про осіб, які обіймають керівні посади у законодавчих, виконавчих, судових органах влади, є керівниками державних/напівдержавних підприємств), а також підтримання публічного обвинувачення в суді. У контексті сказаного принагідно нагадати, що відповідно до Закону України «Про прокуратуру» до основних завдань САП віднесено: 1) здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення ОРД, досудового розслідування НАБУ; 2) забезпечення швидкого, повного й неупередженого розслідування НАБУ кримінальних правопорушень і оскарження незаконних судових рішень на стадії досудового розслідування і судового розгляду; 3) підтримання публічного обвинувачення в суді у кримінальних провадженнях, розслідуваних НАБУ; 4) забезпечення застосування належної правової процедури до кожного учасника кримінального провадження. Як видно, НАБ України і САП ГПУ мають тісно співпрацювати, допомагаючи один одному, між ними не повинно бути конкуренції і протистояння. Зокрема, детективи НАБ України зобов'язані погоджувати низку процесуальних документів (як-от повідомлення особі про підозру; клопотання про

¹ <https://nabu.gov.ua/novyny/rozsliduvannya-top-korupciyi-potrebuye-efektyvnoyi-vzayemodiyi-usih-antikorupciynyh-organiv>

відсторонення від посади; клопотання про тимчасовий доступ до речей та документів та ін.) із САП.

У свою чергу, Вищий антикорупційний суд як суд першої та апеляційної інстанції (йдеться про його юрисдикцію) розглядає справи, підслідні НАБУ. Однак у зв'язку з наведеним вкажемо, що останнім часом точаться дискусії стосовно того, які ж саме справи, підслідні Національному антикорупційному бюро України (усі або певні категорії, стосовно посадовців якого рангу), будуть предметом вивчення цього суду? Крім того, серед науковців і фахівців немає згоди щодо того, чи доцільно створювати окремих суд для розгляду таких справ.

Із приводу вищезазначеного висловимо власні міркування. Як відомо, із самого початку своєї діяльності новостворені антикорупційні органи (НАБУ і САП) постійно стикалися з проблемою неможливості забезпечення оперативного розгляду справ після направлення обвинувального акта до розташованих по всій нашій країні територіальних судів загальної юрисдикції у зв'язку з тим, що такі суди з об'єктивних і суб'єктивних причин не в змозі дотримуватися високих стандартів правосуддя, а самі судді часто потрапляють у поле зору співробітників НАБУ і САП. Саме тому, на наш погляд, створення ВАС, який розглядатиме кримінальні провадження і протоколи про корупцію високопосадовців, у тому числі і суддів, видається необхідним кроком. Сподіваємося, його заснування сприятиме ефективній боротьбі з корупцією й успішному виконанню антикорупційної стратегії України, а також стане останнім елементом ланцюга антикорупційних органів (як-от НАБУ, САП і НАЗК).

Щоправда, для нормального функціонування самого суду необхідна повноцінна робота всієї антикорупційної системи, а це можливе за постійного моніторингу й підвищення ефективності роботи Національного антикорупційного бюро й Спеціалізованої антикорупційної прокуратури України. Наведене зайвий раз підтверджує тезу про те, що діяльність вказаних інституцій взаємопов'язана і взаємообумовлена, тобто збій в одній зі складових неминує призведе до руйнації всієї системи.

Література:

1. Про Прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 2-3, ст.12.

2. О. Скомаров, інтерактивна дискусія «Антикорупційна система: навіщо нам НАБУ, САП, АРМА та НАЗК», Державне бюро розслідувань, URL: <https://nabu.gov.ua/novyny/rozsliduvannya-top-korupciyi-potrebuye-efektyvnoyi-vzayemodiyi-usih-antikorupciynih-organiv>